

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 610 sahifa,
18-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchi yoshlarni muhandislik kasblariga yo'naltirishda xorij tajribasi.....	10
Maxamov X. T., Omondavlatova Sofiya Baxtiyor qizi	
2-sinf darslarida "4K" ko'nikmalarini shakllantirish: XXI asr savodxonligi poydevori	14
Jo'rayeva Nargiza O'ktamovna	
Ommaviy axborot vositalarining inson ruhiy salomatligiga ta'siri: empirik tadqiqot natijalari.....	18
Abdinazarova Bibixonim Rashid qizi	
Talabalar uchun amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda texnik loyihalarning o'rni	23
Axmadaliyev Mansurbek Erkaboy o'g'li, Rejabov Jaloliddin Sadiq o'g'li	
Masalalarni modellashtirish metodi yordamida yechish yo'llari	28
B. B. Qarshiyev, Bekmuradov Bobur Toyloq o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida elektron o'quv materiallaridan foydalanishning afzalliklari.....	34
Tog'aymurodova Marjona Yusuf qizi	
Raqamli ta'lim muhitida dizaynerlik faoliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy metodlari.....	39
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Metall va metallmas buyumlarga ishlov berish texnologiyasi fanidan amaliy dars mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	47
A. Safarov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish mezonlari.....	57
Xolmatov Doston Dilshod o'g'li	
7–8-sinf biologiya darslarida kompetensiyaviy yondashuvni takomillashtirish metodikasi	60
Xolmurodova Sarvinoz	
Zamonaviy adabiyotda lider ayol portreti va shaxsiy rivojlanish falsafasi.....	64
G'afforova Dildora Ergashevna	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	69
Yusupova Umida Zayniddin qizi	
Umumta'lim maktabida xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalashda kreativ yondashish texnologiyalarining mazmun-mohiyati.....	74
Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, G'aniyeva Dilfuza A'lam qizi	
Oila muhitining raqamli tadbirkorlik motivatsiyasiga ta'siri: psixologik tahlil	78
Tursunov Lutfulla Sayfullayevich, Boyqobilova Sevinch Fazliddin qizi	
Maktab va muzeylar aloqadorligini ta'minlash asosida o'quvchilarni ma'naviy merosga hurmat ruhida tayyorlashning pedagogik texnologiyasi	81
Nizomxonova Nargizaposhsho Ekrixon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish malakasini shakllantirish.....	86
Xurramova Sojida Abdunazar qizi	
Oliy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyalarini takomillashtirishning kompleks yondashuvlari.....	91
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Sport sohasining ommaviyligi va inklyuzivligi	94
Z. N. Urunova, M. Jaborova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik muhitni swot-tahlil qilish va korreksiyalash	97
Sattorova Shirinoy San'atovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishda integrativ yondashuv ..	100
Buvrayev Akram Rustam o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy nutqiga qo'yiladigan talablar	104
Xolmuminova Dilfuza Xolmamatovna	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida ma'naviy-axloqiy fazilatlarining ahamiyati	107
Jumanazarova Diinoza Umurzaqovna	
Hadislar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish	111
Akaboyeva Malika Raxmatovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatish texnologiyasi	114
Beshimova Muazzam Bahodirovna, To'lanboyeva Farangis Ibrohimjon qizi	

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	117
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasini tarkib toptirish	122
<i>Narmatova Fotima Dilshod qizi</i>	
Organizing Physics Lessons in General Education Schools Based on Gamification Elements	127
<i>Y. A. Mamatokhunov, U. S. Ismoilov, M. A. Muxtorjonova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning samaradorligi....	129
<i>Meyliyeva Sevinch Bozor qizi</i>	
Anoreksiyasi va bulimiyaning psixologik determinantlari hamda klinik jihatlari	132
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, To'raqulova Sevinch Sattorjon qizi</i>	
Koxlear implantli bolalar fonematik eshituvini shakllantirish asosida tovush talaffuzini shakllantirish	136
<i>Bozorov Otobek Yo'ichi o'g'li, Yakubova Asalxon Ulug'bek qizi</i>	
Qisqa masofaga yuguruvchi yosh sportchilarning kuch va tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirishda yillik rejalashtirish samaradorligi	139
<i>Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich</i>	
Разработка модуля автопрокторинга для платформ дистанционного обучения на основе компьютерного зрения и анализа активности пользователя	144
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович</i>	
Определение нарушений академической честности на онлайн-экзаменах на основе компьютерного зрения: алгоритм и эффективность модуля камерaproctor	149
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Zamonaviy ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalari: imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	154
<i>Delov To'Iqin Erkinovich, Gulmirzayeva Zulayho Ko'klanboy qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar psixologiyasiga ta'siri	160
<i>Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi</i>	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashning besh blokli pedagogik modeli	165
<i>Amonov Mirjon Namozovich</i>	
O'smirlarning raqamli texnologiyalarga qaramligi va uning psixologik salomatlikdagi o'rni	170
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Normamatova Aziza Ibroxim qizi</i>	
Qizlarda erta nikohning psixologik omillari va sabablari	174
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv motivlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	178
<i>Jumayeva Guzal Xayriddin qizi</i>	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda barmoqlar harakati mashqlari asosida kichik motorika va harakat koordinatsiyasini rivojlantirish	183
<i>Mirzakarimov Yuldashboy Abdinabiyevich</i>	
Globalashuv sharoitida yoshlar tashkilotlari orqali milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik strategiyalari.....	187
<i>Axralova Marg'uba Akmalxanovna</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	191
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Zamonaviy ilmiy-texnika taraqqiyoti sharoitida texnologik ta'lim mazmunini STEM yondashuvi asosida integratsiyalash va talabalarning texnik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	196
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich, Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna, Barataliyeva Nasiba Maxmadaminovna</i>	
Ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv jarayonining mazmuniy ta'minoti	202
<i>Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi</i>	
The Influence of a Competency-Based Approach on Educational Quality in Physics Instruction	205
<i>A. Xakimov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, M. A. Ne'matova</i>	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning ekologik savodxonligini shakllantirishning amaliy holati	208
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik va psixolingvistik xususiyatlari.....	214
<i>Ismoilova Muattar Ilyosovna</i>	
Sharq mutafakkirlarining yoshlarni mehnat va kasb-hunarga o'rgatish bo'yicha qarashlari	219
<i>Alqarov Qodir Xolmatovich, Irmatov Pirmuhammad Normat o'g'li</i>	

Metallar mavzusini interfaol metodlar asosida o'qitish orqali o'quvchilar kreativligini oshirish	222
Murodova Sayyora Qanoatovna	
Moliyaviy terminlarni tarjima qilishning metodologik muammolari	226
Norboyeva Dilafuz Djumaqulovna, Suvonov Ozodbek Jamshid o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida yakuniy nazorat jarayonlarini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida tashkil etishning afzalliklari	230
Abdunabiyeva Kamola Mansurovna	
Pedagogik ta'limda AI-tutor texnologiyalaridan foydalanish: o'zaro ta'sir mexanizmi va samaradorlik tahlili	236
Abdunabiyeva Maftunaxon Solijon qizi	
Talabalarda prokrastinatsiyani kamaytirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	240
Kozimov Sayfulloh Maxammadjon o'g'li	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini rivojlantirish	245
Raximov Zokir Toshtemirovich	
Yosh voleybolchilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarliklarini oshirishning pedagogik asoslari	249
Temirov Shoirbek Raimjonovich	
Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlari mexanizmlarini takomillashtirish	253
Kimsanova Rahnama Solijonovna	
Milliy kurash vositasida yoshlarning irodaviy sifatlarini rivojlantirish	257
Muratov Muzaffar Shermamatovich	
Xavotirlanish muammosining psixologik-pedagogik adabiyotlarda o'rganilganligi va o'smirlik davrining psixologik xususiyatlari	261
Mutalibjonov Nurillo Iroiljon o'g'li	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion va refleksiv asoslari	264
Oblayeva Lobar Erdonovna	
STEM Education Technology: Physics Teaching Methodology and Future Innovations	268
Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Odinakhon Sotvoldiyeva Abdumannob qizi	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari	272
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Maktabgacha tarbiya yoshda bolalar kognitiv sohasining tadqiq qilinishi	276
Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi	
Modernization of Physics Teaching Methodology Based on Stream Integration in Vocational Schools	279
S. Z. Zaynobiddinov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Z. M. Orifjonova	
Cultural Competence as a Core Component of Foreign Language Teaching: Theoretical Foundations and Pedagogical Integration	282
Shahlo Obidova	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirishda ART-pedagogik texnologiyalardan foydalanish	286
Shodmonova Shoira Saidovna, Sharifova Dildora Shavkiddin qizi	
Talabalarning to'garak mashg'ulotlari orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari	290
Turakulova Feruza Mamadoli qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	294
Xoliyeva Sevara Rustam qizi	
Tehnologiya darslarida raqamli texnologiyalar vositasida o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	298
Xudoyberdiyeva Nilufar Raximqulovna	
Umumta'lim maktablari musiqa darslarida media-kontentlardan foydalanib o'quvchilarda estetik didni shakllantirish	302
Xudoyqulov Asilbek Aziz o'g'li	
Педагогические стратегии профилактики раннего профессионального выгорания у студентов-медиков (в условиях высокой информационной нагрузки)	305
Асророва Мафтунабегим Махаммадризо кизи	
Формирование самооотношения у подростков, переживших насилие	308
Кушакова Наргиза Исламбаевна, Азаркова Миланика Дмитриевна	
Изучение развития эпистемических знаний у учащихся 5-го класса в педагогико-психологической литературе	311
Нехочина Лола Шахобиддиновна	

Когнитивные уровни читательской деятельности в заданиях PIRLS: типология, процессы понимания и система оценивания.....	314
Нуруллаева Шахло Уктамовна, Александра Валерьевна Шаркова	
Oila tushunchasi uning ijtimoiy ahamiyati haqida sharq mutafakkirlarining qarashlari.....	321
Shokirov Xolida O'rozboq qizi, Abdurashidova Sarvinoz Akrom qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarining uyg'unligi	325
Bekmirzayev Shavkat Olim o'g'li	
Global ta'lim tendensiyalari asosida maktabgacha ta'lim mazmunini transformatsiyalash mexanizmlari	329
Haqqiyeva Fotima Olimjonovna	
O'zbekiston mustaqillik taraqqiyotining turli bosqichlarida ta'lim paradigmalarining evolyutsion tahlili	333
Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Sayfullayeva Parvina	
Malaka oshirish tizimida o'qituvchi-pedagoglarning hamkorlikka asoslangan yondashuvining ilmiy ahamiyati.....	338
Sobirova Lobar Raximovna	
Qutqaruvchilarning maxsus jismoniy tayyorgarligini oshirishda ilmiy-metodologik yondashuvning ahamiyati	343
Abdunosir Abdurasulovich G'afurov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq buzilishi kamchiliklarini bartaraf etishda pedagogik yondashuv	347
To'rayeva Dilbar, Zulayxo Nazarova	
Maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablarining mazmun-mohiyati	350
Samadova Mahliyo, Zulayxo Nazarova	
Harakatli o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish	354
Yaxyayeva Sojida Abduraximovna, Mustafayeva Dilfuza Jumanovna	
Multimodal yondashuv asosida talabalarning ekologik kompetensiyalarini takomillashtirish tizimining ahamiyati.....	358
O'sarova Muborak Fahriddinovna	
Oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalashning tashkiliy-pedagogik asoslari.....	362
Kurbanov Dilmurat Marupjanovich	
Shaxs kamolotida ijtimoiy moslashuv va ma'naviy tarbiyaning ahamiyati	367
Nazira Axmadjonovna Dadaboyeva	
Individual yondashuv asosida maktab o'quvchilarida raqamli o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish va raqamli texnologiyalar integratsiyasi	371
Xaydarova Zilola Normurodovna, Hasanov Samir Xayrulloevich	
Tasviriy san'at mashg'ulotlarida differensial yondashuvning psixologik-pedagogik asoslari	375
Bekmuratova Shoxida Ne'matjonovna	
Onlayn muloqot strategiyalarining talaba kommunikativ kompetensiyasiga ta'siri	379
Davlatova Ra'no Haydarovna, Islomova Shahlo Madat qizi	
Ajrim yoqasidagi oilalarni ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish.....	385
Tojibayeva Nargiza Keldibekovna	
Raqamli muhitda yolg'izlik fenomenining nazariy tahlili.....	389
Turg'unboyeva Nodira Baxtiyor qizi	
Психологические последствия буллинга для личности подростка и его социализации.....	392
Амирова Луиза Маратовна	
Ta'lim jarayonida onlayn so'rov va refleksiya texnologiyalarining didaktik samaradorligi: nazariy va empirik tahlil	395
Majidov Anvar Tuychiyevich	
Влияние семейных кризисов на развитие личности.....	399
Туракулова И. Х.	
Комплексный подход к профилактике нарушений осанки у детей дошкольного возраста.....	403
Хасанова Галина Мамутовна	
Talabalarda milliy qadriyatlar asosida kasbiy kompetentlikni shakllantirishning psixologik-pedagogik texnologiyasi mazmuni.....	407
Xudoyqulova Zarifa Ummatqulovna	
Intellectual axborot tizimlari asosida ta'lim boshqaruvi avtomatlashtirish	413
Ernazarov Zohid Nazarovich	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	418
Shaxnoza Allaberganova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishning nazariy-metodologik va falsafiy asoslari	421
Aknur Junisova	
Pedagogical Strategies for Forming Social Responsibility and Active Citizenship Competence in Primary Education.....	425
Aknur Zhunisova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy xavf turlarini tasniflash va ekotizimli yondashuv asosida diagnostika qilishning pedagogik imkoniyatlari	430
Manzura Qosmuratova	
Raqamli pedagogika va interaktiv innovatsiyalar asosida xorijiy til o'qitish: yangi ufqlar va ta'lim samaradorligi	437
Jumayeva Gulxan Amrullayevna	
Principles of Multilevel Assessment in Speaking.....	441
Billayeva Shohida Dilshod qizi	
Ingliz tili mutaxassslarining uslubiy kompetensiyasi va kommunikativ-metodik kompetensiyasi masalalari muammolari	444
Azimova Maxfuza Hasanovna	
Sun'iy intellektning ta'limda qo'llanilishi va talabalar qadriyatlar tizimi rivojlanishiga ijtimoiy-psixologik ta'siri	448
Boboyev Xamdani Ataxanovich	
Muloqot: shifokor va bemor muloqotining psixologik xususiyatlari	451
Isroilova O'g'iloy Isroil qizi, Davronov Abdurahob Turg'unbo'y o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarni web lohiyalar va axborotlashgan ta'limdan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy xususiyatlari	454
Jo'rayev Qo'ldoshjon Ismatullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari	460
Mirzaolimova Munira	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning nazariy asoslari.....	465
Musayev Ashurali Shamshidinovich	
Ona tili ta'limida kreativ salohiyatni rivojlantirishning faoliyatli xususiyatlari	469
Qurbonova Oysha Beknazarovna, Qo'ziliyeva Gulshoda Baxtiyor qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy jahon ta'lim texnologiyalarining ahamiyati	472
Sagdatdinova Maftuna Nuratdin qizi	
Ikkinchi jahon urushi davrida front ortida o'zbek xotin-qizlarining qahramonliklari (1941–1945).....	475
Saidova Iroda Xursandovna	
Maktab menejmenti: ma'muriy boshqaruvdan inson kapitalini rivojlantirishga o'tish.....	479
Tursunpo'latov Farxodjon Xoshimjon o'g'li	
Jismoniy tarbiya tizimida jismoniy tayyorgarlik sinovlari orqali salomatlikni baholashning kompleks yondashuvi	485
Usmonov Mansur Qurbonmurotovich	
Kredit modul tizimida bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining fasilitatorlik kompetensiyalarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	489
Xamidova Sabrina Abdurahob qizi	
Sun'iy intellekt vositalari yordamida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	496
Akhmedov Hasan Uzairovich	
Slalomda eshakk eshuvchi sportchilarning psixologik xususiyatlari	502
Abdakimov O'tkirbek Abduraupovich	
O'smirlarda o'z-o'zini baholash shakllanishiga oilaviy munosabatlarning psixologik ta'siri	506
Duvlayeva Yulduz Kubayevna	
Talabalarning raqamli savodxonligini fanlararo integratsiya asosida rivojlantirishning dasturiy ta'minotini joriy etish metodikasi	511
Ergasheva Xilolaxon Muydinjonovna	

“Nofilologik oliy ta’lim muassasalarida kasbiy ingliz tili darslarida kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishda vaziyatli o’qitish” (Situational learning) metodlaridan samaradorli foydalanish	515
<i>Ilhomova Sh. I.</i>	
Sanogen tafakkurini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	522
<i>Komilov Izzatillo Ikromjonovich</i>	
Nikoh ajralishlarining ob’ektiv va sub’ektiv sabablari o’rtasidagi statistik tahlilni baholash	525
<i>Shodiyeva Nodira Normamatovna</i>	
Tinglovchilarda refleksiv ko’nikmalarni rivojlantirishdagi zamonaviy texnologiyalari	528
<i>Usmanaliyeva Orzigul</i>	
Shaxs tizimidagi karakterologik aksentuatsiyalar suitsidal xulq-atvorni paydo qiluvchi psixologik omil sifatida	531
<i>Eshqulov Shavkat Rustam o’g’li</i>	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarini tayyorlashda pedagogik innovatsiyalar xususiyatlari	536
<i>Muxayyo G’ulomovna Muminjonova</i>	
Maktabgacha ta’limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	540
<i>Xoldorova Mashxura G’ulomovna</i>	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarining konfliktologik komponentlarini rivojlantirish	544
<i>Xadicha Muxammadiyeva Karomatovna, Zaripova Xolida Baxtiyor qizi</i>	
Boshlang’ich sinf matematika darslarida “5E” modeli asosida ta’lim jarayonini tashkil etish tamoyillari	549
<i>Karimova Sevara Shaxriddin qizi</i>	
XIX asr Qo’qon adabiy muhitida hajviyot badiiyati (Muqimiy, Zavqiy, Furqat, Qoriylar ijodi misolida)	552
<i>Abduraximova Zuxroxon Soyibjon qizi</i>	
Ta’lim tizimida pedagoglarning stressga bardoshlilikini oshirishning innovatsion yondashuvlari	557
<i>Usanova Bahoroy Eshpo’lat qizi</i>	
Дидактические возможности искусственного интеллекта в дифференцированном обучении младших школьников	562
<i>Мухтарова Лобар Абдиманнабовна, Шихназарова Сайёра</i>	
Nutq madaniyatini rivojlantirishga yo’naltirilgan mashqlar va topshiriqlar tizimi	566
<i>Muxtarova Lobar Abdimannabovna, Chorshanbiyeva Mahliyo Sherali qizi</i>	
Interaktiv metodlar orqali raqamli savodxonlikni rivojlantirish	571
<i>Jahonova Xolida G’anisher qizi</i>	
Badiiy pedagogika va virtual muzey integratsiyasi asosida talabalarda ma’naviy-axloqiy qadriyatlar tizimini rivojlantirish	576
<i>D. N. Adilova, M. A. Irgashova</i>	
Badiiy matnda takror qurilmalarning qo’llanishi: “Otamdan qolgan dalalar” romani misolida	579
<i>Gulzoda Uzoqova Ramazonovna</i>	
Raqamli turizm texnologiyalari asosida boshlang’ich sinf o’quvchilarida madaniy-ijtimoiy ko’nikmalarni rivojlantirish modeli va metodik ta’minoti	584
<i>Ismatova Dilorom Hotam qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning o’smirlar o’z-o’zini baholashiga psixologik tasiri	589
<i>Karatayeva Zamira Zakrulla qizi, Anvarova Muslima Boburjon qizi</i>	
Ichki va tashqi motivatsiyaning talabalar faoliyatidagi roli	594
<i>M. K. Muradova</i>	
Talabalarda ehtimoliy tafakkurni rivojlantirishda cheksiz o’lchamli stoxastik operatorlar dinamikasidan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	596
<i>Madina Rasulova</i>	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarining kreativ fikrlashini shakllantirish metodikasi	600
<i>Mallayeva Gulshada Maxmudjonovna, Kurbanov Fazliddin Batirovich</i>	
O’quvchilarning mustaqil ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish texnologiyalari	604
<i>Mamadaliyeva Barnoxon Ibragimovna</i>	
Tibbiy-pedagoglarda akmeologik yondashuv asosida pedagogik madaniyatni shakllantirishning tarkibiy qismlari, mezonlari va ko’rsatkichlari	606
<i>Xayitova Shahnoza Daniyarovna</i>	

BADIIY MATNDA TAKROR QURILMALARNING QO'LLANISHI: "OTAMDAN QOLGAN DALALAR" ROMANI MISOLIDA

Gulzoda Uzoqova Ramazonovna

Toshkent iqtisodiyot va Pedagogika universiteti
 O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 25/1 guruh

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek zamonaviy nasrining yorqin vakillaridan biri bo'lgan Tog'ay Murodning Otamdan qolgan dalalar romanida qo'llangan takror qurilmalarining lingvopoetik va badiiy-estetik xususiyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda asar matnida uchraydigan leksik, sintaktik hamda semantik takrorlarning qo'llanish usullari, ularning poetik vazifasi va matnning umumiy kompozitsion tuzilishidagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, takror qurilmalarining qahramon ruhiyati, ichki kechinmalari, milliy tafakkur, tarixiy xotira va ijtimoiy muhit tasviridagi funksional ahamiyati keng tahlil etilgan.

Tadqiqot davomida lingvistik tahlil, lingvopoetik yondashuv, tavsifiy metod va kontekstual tahlil usullaridan foydalanildi. Olingan natijalar Tog'ay Murodning badiiy mahoratini hamda o'zbek badiiy matnida takror qurilmalarining funksional imkoniyatlarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: takror qurilma, badiiy matn, lingvopoetika, leksik takror, sintaktik takror, semantik takror, individual uslub, poetik vosita, emotsionallik, roman poetikasi, matn lingvistikasi, psixologik tasvir.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the linguopoetic and artistic-aesthetic features of repetition structures used in the Otamdan qolgan dalalar by Tog'ay Murod, one of the prominent representatives of modern Uzbek prose. The study examines the usage patterns of lexical, syntactic, and semantic repetitions in the text, their poetic function, and their role in the overall compositional structure of the novel. It also analyzes the functional significance of repetition in depicting the characters' psychology, inner emotions, national thinking, historical memory, and social environment.

The research employed linguistic analysis, a linguopoetic approach, descriptive methods, and contextual analysis. The obtained results reveal Tog'ay Murod's artistic mastery and the functional potential of repetition structures in Uzbek literary texts.

Key words: repetition, literary text, linguopoetics, lexical repetition, syntactic repetition, semantic repetition, individual style, poetic device, emotionality, novel poetics, text linguistics, psychological depiction.

Аннотация: В данной статье научно анализируются лингвопоэтические и художественно-эстетические особенности повторов, использованных в романе Отамдан қолган далалар одного из ярких представителей современной узбекской прозы Тогай Мурод. В исследовании рассматриваются способы употребления лексических, синтаксических и семантических повторов в тексте произведения, их поэтическая функция и роль в общей композиционной структуре романа. Также подробно анализируется функциональное значение повторов в изображении психологии персонажей, их внутренних переживаний, национального мышления, исторической памяти и социальной среды.

В ходе исследования использовались методы лингвистического анализа, лингвопоэтический подход, описательный метод и контекстуальный анализ. Полученные результаты раскрывают художественное мастерство Тогай Мурода и функциональные возможности повторов в узбекском художественном тексте.

Ключевые слова: повтор, художественный текст, лингвопоэтика, лексический повтор, синтаксический повтор, семантический повтор, индивидуальный стиль, поэтическое средство, эмоциональность, поэтика романа, лингвистика текста, психологическое изображение.

KIRISH

Badiiy matnda til birliklarining takror qo'llanishi qadimdan adabiy nutqning eng muhim poetik vositalaridan biri sifatida shakllanib kelgan. Takror badiiy asarda muallif fikrining ta'sirchanligini oshirish, muayyan obraz yoki g'oyaga o'quvchi e'tiborini kuchliroq qaratish, matnning ritmik va emotsional yaxlitligini ta'minlash vazifasini bajaradi.

Tilshunoslik va adabiyotshunoslikda takror hodisasi nafaqat grammatik yoki stilistik birlik sifatida, balki muallif individual uslubini belgilovchi muhim lingvopoetik vosita sifatida ham talqin qilinadi. Ayniqsa, badiiy matnda biror soʻz, ibora, sintaktik konstruksiya yoki maʼno qatlamining qayta-qayta qoʻllanishi matnning ichki musiqiylikini kuchaytirib, undagi hissiy-estetik taʼsirni yanada chuqurlashtiradi.

Takror qurilmalari yordamida yozuvchi qahramon ruhiyatidagi iztirob, ichki kechinma, sogʻinch, qoʻrquv yoki umid kabi psixologik holatlarni tabiiy va ishonarli tarzda tasvirlaydi. Bunday takrorlar oʻquvchini qahramon ruhiy olamiga yaqinlashtirib, uning kechinmalarini chuqurroq his qilish imkonini beradi. Shu jihatdan takror qurilmalari psixologik tasvirning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Masalan, bir xil soʻzning ketma-ket yoki muayyan interval bilan takrorlanishi qahramon ongidagi bezovtalik, ichki bosim yoki ruhiy tanglikni ifodalashda samarali vosita boʻlib xizmat qiladi. Natijada matnda emotsional intensivlik ortadi va badiiy taʼsir kuchayadi.

Oʻzbek nasrida takrorlardan foydalanish xalqona tafakkur va milliy ruh bilan chambarchas bogʻliqdir. Xalq ogʻzaki ijodi namunalarida - dostonlar, maqollar, ertaklar va termalarda takrorning keng qoʻllanishi milliy badiiy tafakkurning muhim xususiyatlaridan biri sanaladi. Zamonaviy oʻzbek yozuvchilari ham ana shu anʼanani davom ettirib, takrorlardan badiiy-estetik vosita sifatida unumli foydalanadilar. Shu maʼnoda Togʻay Murod ijodi alohida eʼtiborga loyiqdir. Yozuvchining asarlarida xalqona nutq ohangi, sodda va jonli ifoda, milliy mentalitet hamda obrazli tafakkur takror qurilmalari orqali yorqin namoyon boʻladi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi Togʻay Murodning Otamdan qolgan dalalar romanida qoʻllangan takror qurilmalarining lingvopoetik xususiyatlarini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iboratdir. Tadqiqot davomida asarda uchraydigan leksik, sintaktik va semantik takrorlarning qoʻllanish usullari, ularning matn kompozitsiyasidagi oʻrni hamda badiiy-estetik funksiyasi oʻrganildi. Shuningdek, takrorlarning qahramon xarakterini ochish, muallif munosabatini ifodalash va asarning gʻoyaviy mazmunini shakllantirishdagi ahamiyati ham tahlil qilindi.

Otamdan qolgan dalalar romani oʻzbek xalqining tarixiy qismati, milliy xotirasi, ijtimoiy fojealari va inson ruhiyatini chuqur aks ettiruvchi yirik epik asarlardan biridir. Asarda dala, yer, mehnat, ota merosi kabi tushunchalar markaziy poetik obraz sifatida namoyon boʻladi. Ushbu tushunchalarning takroriy qoʻllanishi oddiy stilistik hodisa boʻlib qolmay, balki xalqning tarixiy taqdiri va milliy ruhiyatini ifodalovchi ramziy vositaga aylanadi. Yozuvchi takrorlar orqali nafaqat matnning poetik ohangdorligini taʼminlaydi, balki qahramonning ichki iztiroblari va ijtimoiy muhitdagi ziddiyatlarni ham taʼsirchan ifodalaydi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi zamonaviy tilshunoslik va adabiyotshunoslikda badiiy matn poetikasini lingvistik jihatdan oʻrganishga boʻlgan ilmiy qiziqish tobora ortib bormoqda. Hozirgi lingvopoetik tadqiqotlarda til birliklarining matn ichidagi estetik funksiyasini aniqlash, muallif individual uslubini tahlil qilish va badiiy tafakkur mexanizmlarini ochib berish muhim yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, Togʻay Murod ijodini lingvopoetik jihatdan oʻrganish nafaqat yozuvchi uslubining oʻziga xos tomonlarini ochishga, balki oʻzbek badiiy nutqining boy ifoda imkoniyatlarini tadqiq etishga ham xizmat qiladi.

Bundan tashqari, takror qurilmalarining poetik funksiyasini oʻrganish badiiy matn tahlili, uslubshunoslik, matn lingvistikasi va adabiy psixologizm kabi yoʻnalishlar uchun ham muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari oliy taʼlim tizimida badiiy matn stilistikasi, lingvopoetika va adabiyot nazariyasiga oid fanlarni oʻqitishda ilmiy manba sifatida foydalanilishi mumkin. Shu bilan birga, mazkur tadqiqot oʻzbek nasrida takror qurilmalarining poetik imkoniyatlarini ochib berish orqali zamonaviy lingvistik tadqiqotlar rivojiga ham muayyan hissa qoʻshadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur maqolada foydalanilgan ilmiy manbalar Togʻay Murodning Otamdan qolgan dalalar romanida takror qurilmalarining lingvopoetik xususiyatlarini asoslashga xizmat qiladi. T. Murodning asari tadqiqotning asosiy badiiy materiali sifatida olinib, undagi “dala”, “yer”, “ota”, “xalq” kabi tayanch obrazlarning takroriy qoʻllanishi orqali roman poetikasi va gʻoyaviy yoʻnalishi ochib berilgan.

A. Mamajonov, B. Yoʻldoshev, A. Nurmonov, D. Quronov, A. Hojiev, T. Boboyev, Y. Solijonov, A. Shomaqsudov va I. Rasulov kabi olimlarning badiiy matn, lingvopoetika, uslubshunoslik, matn lingvistikasi hamda adabiyot nazariyasiga oid qarashlari maqolaning nazariy asosini shakllantiradi.

Shuningdek, N. Rahmonov, B. Karimov, Z. Khabibullaeva, A. Ismatullayev va S. Gʻafurov tadqiqotlarida badiiy matndagi poetik vositalar, stilistik takrorlar va oʻzbek nasri ifoda imkoniyatlari yoritilgani ushbu mavzuni chuqurroq tahlil qilishga imkon beradi.

Umuman, foydalanilgan adabiyotlar takror hodisasini oddiy uslubiy bezak emas, balki matnning ritmik, semantik, emotsional va kompozitsion yaxlitligini taʼminlovchi muhim badiiy vosita sifatida izohlashga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda badiiy matnning lingvopoetik xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan kompleks ilmiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy obyekti sifatida Tog'ay Murodning Otamdan qolgan dalalar romani tanlab olindi. Ushbu asarning tanlanishiga sabab unda xalqona nutq unsurlari, milliy tafakkur, psixologik tasvir va poetik ifoda vositalarining, xususan, takror qurilmalarining juda faol va mahorat bilan qo'llanganligidir. Roman matni tadqiqotning asosiy empirik materiali sifatida xizmat qildi.

Tadqiqot davomida dastlab asar matni to'liq kuzatish asosida o'rganilib, unda uchraydigan takror qurilmalari saralab olindi. Saralash jarayonida ayniqsa bir xil so'zlarning qayta qo'llanishi, ma'no jihatdan yaqin birliklarning takrorlanishi, sintaktik konstruksiyalarning parallel tarzda qo'llanishi hamda obraz va motivlarning muntazam qaytarilishi kabi holatlarga alohida e'tibor qaratildi. Tadqiqot uchun ajratib olingan misollar lingvistik, stilistik va poetik jihatdan guruhlarga ajratilib tahlil qilindi.

Ish jarayonida lingvistik tahlil metodidan keng foydalanildi. Ushbu metod yordamida asardagi takror birliklarining grammatik tuzilishi, semantik mazmuni va matn ichidagi funksional xususiyatlari aniqlandi. Har bir takroriy birlikning nutqdagi vazifasi, emotsional-ekspressiv ta'siri hamda muallif uslubini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilindi. Lingvistik tahlil orqali takrorlarning oddiy stilistik vosita emas, balki matnning ichki semantik tizimini shakllantiruvchi poetik komponent ekanligi ochib berildi.

Tavsifiy metod tadqiqotning asosiy metodologik yo'nalishlaridan biri bo'lib xizmat qildi. Mazkur metod asosida asarda qo'llangan takror qurilmalarining turlari, ularning shakli va mazmuniy xususiyatlari izchil bayon etildi. Jumladan, leksik takrorlar, sintaktik parallelizm, anafora, epifora, semantik takror va motiv takrorlari alohida tasniflandi. Har bir turga xos poetik funksiyalar konkret misollar yordamida tavsiflandi.

Tadqiqotda matnshunoslik yondashuvi ham muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu yondashuv asosida takror qurilmalari matnning umumiy kompozitsiyasi, sujet rivoji va badiiy yaxlitlik bilan bog'liq holda o'rganildi. Takrorlarning matndagi joylashuvi, ularning muayyan voqea yoki obraz bilan bog'lanish darajasi hamda asar ritmini hosil qilishdagi o'rni aniqlashtirildi. Ayniqsa, ayrim takroriy birliklarning roman davomida muntazam uchrashi ularning ramziy va konseptual ma'no kasb etishiga xizmat qilishi tahlil qilindi.

Lingvopoetik yondashuv orqali esa takrorlarning badiiy-estetik funksiyasi chuqurroq tadqiq etildi. Ushbu metod yordamida takror birliklarining qahramon ruhiyatini ochish, psixologik holatni ifodalash, muallif munosabatini bildirish hamda milliy mentalitetni tasvirlashdagi o'rni aniqlandi. Xususan, "dala", "yer", "ota", "xalq" kabi asosiy tayanch birliklarning takroriy qo'llanishi orqali asarning g'oyaviy markazi shakllanishi lingvopoetik jihatdan izohlandi.

Tahlil jarayonida qiyosiy metoddan ham foydalanildi. Asardagi turli takror shakllari o'zaro qiyoslanib, ularning funksional farqlari va umumiy poetik xususiyatlari aniqlab berildi. Masalan, leksik takrorlarning emotsional ta'sirni kuchaytirishdagi roli bilan sintaktik parallelizmning ritmik va dramatik ta'sir hosil qilishdagi vazifasi o'zaro solishtirildi. Shu bilan birga, takrorlarning xalq og'zaki ijodi namunalardagi qo'llanish an'analari bilan o'xshash jihatlari ham ko'rib chiqildi.

Kontekstual tahlil usuli yordamida har bir takror birligi o'z matniy muhitida o'rganildi. Chunki badiiy matnda takrorning poetik vazifasi ko'pincha uning kontekst bilan munosabati orqali namoyon bo'ladi. Shu sababli takrorlarning qahramon nutqi, muallif bayoni yoki tasviriy parchalar tarkibida qanday semantik yuklama hosil qilishi alohida tahlil qilindi.

Tadqiqotning nazariy asosini badiiy matn stilistikasi, lingvopoetika, matn lingvistikasi va uslubshunoslikka oid ilmiy manbalar tashkil etdi. Xususan, o'zbek tilshunosligida badiiy matn poetikasi va uslub masalalariga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar o'rganilib, ulardagi nazariy qarashlardan foydalanildi. Shuningdek, takror hodisasining umumiy tilshunoslikdagi talqinlari ham tadqiqot metodologiyasini shakllantirishda muhim nazariy manba bo'lib xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijasida Otamdan qolgan dalalar romanida takror qurilmalarining keng, tizimli va maqsadli ravishda qo'llanganligi aniqlandi. Asarda takrorlar oddiy stilistik bezak sifatida emas, balki matnning ichki semantik tuzilishini shakllantiruvchi hamda muallifning g'oyaviy-estetik maqsadini ifodalovchi muhim poetik vosita sifatida namoyon bo'lgan. Tahlillar davomida leksik, sintaktik va semantik takrorlarning o'zaro uyg'un holda qo'llanishi asarning umumiy poetik yaxlitligini ta'minlagani kuzatildi.

Roman matnida eng faol qo'llangan vositalardan biri leksik takrorlar ekanligi aniqlandi. Xususan, "dala", "yer", "ota", "xalq", "mehnat", "qismat" kabi tayanch so'z va tushunchalar muntazam ravishda takrorlanib, asarning asosiy g'oyaviy markazini shakllantirgan. Ushbu birliklarning takroriy qo'llanishi natijasida ular oddiy lug'aviy ma'nodan chiqib, ramziy va konseptual mazmun kasb etgan. Masalan, "dala" obrazi faqat geografik makon yoki mehnat joyi sifatida emas, balki xalqning tarixiy xotirasi, milliy taqdiri va inson umrining timsoli

sifatida namoyon bo'lgan. "Yer" tushunchasi esa insonning o'z ildizi, milliy qadriyatlari va tarixiy xotirasi bilan bog'liq holda tasvirlangan.

Tahlillar davomida ayrim leksik birliklarning matnning turli qismlarida muntazam qaytarilishi qahramon ruhiyatidagi ichki ziddiyatlarni ochishga xizmat qilgani kuzatildi. Takrorlar yordamida qahramonlarning ruhiy iztirobi, umidsizlik, sog'inch va ichki qarama-qarshiliklari ta'sirchan ifodalangan. Ayniqsa, ayrim so'zlarning hissiy kuch bilan takrorlanishi o'quvchiga kuchli emotsional ta'sir o'tkazgan va matnning psixologik chuqurligini oshirgan.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, romanda sintaktik takrorlar ham muhim poetik vazifani bajargan. Bir xil gap qurilmalarining ketma-ket yoki parallel tarzda qo'llanishi matnning ritmik yaxlitligini shakllantirgan hamda dramatik ta'sirni kuchaytirgan. Ayniqsa, qahramonning ichki monologi yoki ruhiy kechinmalari tasvirlangan o'rinlarda sintaktik parallelizm faol qo'llanilgan. Bu holat matnda o'ziga xos ohangdorlik hosil qilib, qahramon ruhiyatidagi zo'riqish va iztirobni yanada chuqurroq his qilish imkonini bergan.

Shuningdek, anafora va epifora kabi sintaktik takror shakllari matnning ekspressivligini oshirishga xizmat qilgani aniqlandi. Gap boshida yoki gap oxirida bir xil birliklarning takrorlanishi muallif fikrining urg'uli tarzda ifodalanishiga imkon yaratgan. Bu esa o'quvchi diqqatini muhim poetik nuqtalarga qaratgan hamda asarning emotsional-estetik ta'sirchanligini kuchaytirgan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, semantik takrorlar roman poetikasining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Asarda ayrim obraz, motiv va tushunchalarning turli kontekstlarda qayta-qayta uchrashi ularning ramziy ma'no kasb etishiga olib kelgan. Ayniqsa, yer, mehnat, ota merosi, xalq taqdiri kabi motivlarning muntazam takrorlanishi asarning g'oyaviy yo'nalishini belgilagan. Ushbu semantik takrorlar orqali yozuvchi milliy ruhiyat, tarixiy fojaviylik va insoniy iztiroblarni chuqur badiylashtirgan.

Tahlillar davomida takroriy motivlarning xalqona tafakkur bilan uzviy bog'liqligi ham aniqlandi. Yozuvchi xalq og'zaki ijodiga xos takror usullaridan unumli foydalanib, matnda tabiiylik va samimiylikni yuzaga keltirgan. Bu esa roman tilining jonli, obrazli va milliy ruhga boy bo'lishini ta'minlagan. Takrorlar orqali muallif xalqning ruhiy holati, tarixiy xotirasi va ijtimoiy dardini kuchli poetik vositalar yordamida ifodalashga erishgan.

Tadqiqot davomida olingan natijalar Tog'ay Murodning Otamdan qolgan dalalar romanida takror qurilmalaridan yuqori badiiy mahorat bilan foydalanilganligini ko'rsatdi. Asarda qo'llangan takrorlar oddiy stilistik bezak yoki nutqni emotsional jihatdan kuchaytiruvchi vosita sifatida emas, balki asarning umumiy g'oyaviy-kompozitsion tuzilishini shakllantiruvchi muhim poetik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchi takrorlardan foydalanish orqali matnning ichki ritmini, semantik yaxlitligini va emotsional ta'sir kuchini ta'minlashga erishgan.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, roman tarkibidagi takroriy birliklar qahramonlarning ichki psixologik holatini ochishda muhim badiiy vazifa bajaradi. Ayniqsa, ayrim leksik birliklarning muntazam takrorlanishi qahramon ruhiyatidagi iztirob, umidsizlik, ichki qarama-qarshilik va ruhiy bosimni chuqur ifodalashga xizmat qilgan. Bu holat yozuvchining psixologik tasvir mahoratini namoyon etadi. Takrorlar orqali qahramonning ichki monologi tabiiy va ishonarli shaklda yoritilib, o'quvchi uning ruhiy olamiga yanada yaqinlashadi. Natijada matnda psixologizm kuchayib, asarning emotsional-estetik ta'siri ortadi.

Muhokama jarayonida takror qurilmalarining milliy tafakkur va xalqona ruhni ifodalashdagi ahamiyati ham aniqlandi. Tog'ay Murod xalq og'zaki ijodi an'alariga xos bo'lgan takror usullaridan samarali foydalanib, asarda jonli xalqona ohangni yaratgan. Bu esa yozuvchi uslubining milliy zaminga tayanishini ko'rsatadi. Ayniqsa, "dala", "yer", "ota", "xalq" kabi tayanch tushunchalarning qayta-qayta qo'llanishi xalqning tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlari va ruhiy kechinmalarini badiiy umumlashtirishga xizmat qilgan. Shu sababli takror qurilmalari romanda nafaqat lingvistik hodisa, balki milliy-madaniy konseptlarni ifodalovchi vosita sifatida ham namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijalari shuningdek takrorlarning asar kompozitsiyasidagi funksional ahamiyatini ham ochib berdi. Ayrim takroriy birliklarning roman davomida muayyan ritm asosida qaytarilishi matnning ichki semantik bog'liqligini kuchaytirgan hamda sujet rivojida yaxlitlik hosil qilgan. Takrorlarning kompozitsion vosita sifatida qo'llanishi asarning poetik tuzilishini mustahkamlab, muallif g'oyasining izchil ifodalanishiga yordam bergan. Bu jihat Tog'ay Murod individual uslubining muhim xususiyatlaridan biri sifatida baholanishi mumkin.

Muhokama natijalariga ko'ra, sintaktik takrorlarning matn ritmi va ohangdorligini yuzaga chiqarishdagi o'rni ham alohida ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Parallel sintaktik konstruksiyalar, anafora va epifora kabi vositalar matnda poetik musiqiylik hosil qilib, badiiy tasvirning ta'sirchanligini oshirgan. Ayniqsa, dramatik va fojaviy ruhdagi epizodlarda takrorlarning faol qo'llanishi matndagi hissiy zo'riqishni kuchaytirgan hamda o'quvchida kuchli estetik taassurot uyg'otgan.

Mazkur tadqiqot natijalari o'zbek badiiy matn lingvopoetikasini o'rganishda muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida aniqlangan ilmiy xulosalar badiiy matn stilistikasi, matn lingvistikasi, uslubshunoslik va adabiyot nazariyasiga oid tadqiqotlarni boyitishga xizmat qiladi. Xususan, takror qurilmalarining funksional xususiyatlarini tahlil qilish o'zbek nasridagi poetik vositalarning ishlash mexanizmini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Amaliy jihatdan esa tadqiqot natijalaridan oliy ta'lim muassasalarida "Badiiy matn stilistikasi", "Lingvopoetika", "Adabiyotshunoslik", "Matn lingvistikasi" kabi fanlarni o'qitishda foydalanish mumkin. Tadqiqot materiallari talabalarda badiiy matnning lingvistik va poetik jihatdan tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari magistrlik dissertatsiyalari, ilmiy maqolalar va zamonaviy o'zbek nasri poetikasiga oid izlanishlarda ham foydalanishga yaroqli hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari Otamdan qolgan dalalar romanida takror qurilmalarining keng va maqsadli ravishda qo'llanganligini ko'rsatdi. Asarda takrorlar oddiy stilistik vosita yoki nutq bezagi sifatida emas, balki muallifning badiiy-estetik niyatini ifodalovchi, matnning ichki semantik yaxlitligini ta'minlovchi hamda asarning emotsional ta'sirchanligini kuchaytiruvchi muhim poetik unsur sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchi takrorlardan foydalanish orqali matnning ritmik tuzilishini shakllantirgan, qahramon ruhiyatini chuqur ochib bergan va asarning umumiy g'oyaviy yo'nalishini izchil ifodalashga erishgan.

Roman tarkibidagi sintaktik takrorlar esa matnning poetik ohangdorligini ta'minlash, dramatik holatlarni kuchaytirish va qahramonlarning ruhiy kechinmalarini ta'sirchan ifodalashda muhim rol o'ynagan. Parallel sintaktik konstruksiyalar, anafora va epifora kabi vositalar yordamida matnda o'ziga xos ritm hosil qilingan. Bu esa asarning emotsional-ekspressiv kuchini oshirib, o'quvchining matn bilan ruhiy yaqinlashuviga xizmat qilgan.

Mazkur tadqiqot natijalari o'zbek badiiy matn lingvopoetikasini o'rganishda muhim ilmiy ahamiyatga ega. Tadqiqot takror qurilmalarining badiiy matndagi funksional imkoniyatlarini yoritish orqali zamonaviy o'zbek nasrida poetik vositalarning ishlash mexanizmini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shuningdek, ushbu ilmiy xulosalar badiiy matn stilistikasi, uslubshunoslik, matn lingvistikasi va adabiyot nazariyasi bo'yicha keyingi tadqiqotlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Murod, T. (1997). Otamdan qolgan dalalar. Toshkent: Sharq nashriyoti.
2. Mamajonov, A. (2010). Badiiy matn lingvopoetikasi. Toshkent: Fan.
3. Yo'ldoshev, B. (2008). Badiiy matn stilistikasi. Toshkent: Universitet.
4. Nurmonov, A. (2012). Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: O'zbekiston.
5. Quronov, D. (2016). Adabiyotshunoslikka kirish. Toshkent: Akademnashr.
6. Hojiev, A. (2010). Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati. Toshkent: O'zbekiston ENS.
7. Boboyev, T. (2002). Adabiyotshunoslik asoslari. Toshkent: O'qituvchi.
8. Solijonov, Y. (2015). Matn lingvistikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
9. Shomaqsudov, A., & Rasulov, I. (2006). O'zbek tili stilistikasi. Toshkent: O'qituvchi.
10. Rahmonov, N. (2011). O'zbek nasri poetikasi. Toshkent: Fan.
11. Khabibullaeva, Z. (2019). Repetition as a stylistic device in literary text. *Philological Research Journal*, 3(2), 45-52.
12. Karimov, B. (2018). Linguopoetic analysis of Uzbek prose. *International Journal of Language Studies*, 5(1), 77-84.
13. Tursunov, U., & Muxtorov, J. (1992). Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: O'qituvchi.
14. Ismatullayev, A. (2017). Badiiy matnda stilistik takrorlar funksiyasi. *O'zbek tilshunosligi masalalari*, 2(1), 33-40.
15. G'afurov, S. (2020). Literary devices in modern Uzbek prose. *Central Asian Philology Journal*, 4(3), 101-109.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.